

# Roadmap Circulaire Economie

## Voortgang en Resultaten



**Circulair Drenthe**  
**2050**





# VOORTGANG EN RESULTATEN

actium Dorwesta leffer WGDN provincie Drenthe



In het coalitieakkoord 'Drenthe, mooi voor elkaar!' wordt de circulaire economie genoemd als een onderdeel voor de ontwikkeling van de regionale economie en werkgelegenheid in Drenthe. Dit is terug te vinden in de centrale plek die het inneemt in de Economische Koers Drenthe 2020-2023 'Samen voor een sterke, slimme en groene economie met impact' in het onderdeel Groen. Voor dit onderdeel wordt een zogenaamde Groene Uitvoeringsagenda eind tweede kwartaal 2021 opgeleverd. In deze voorgangsnotitie brengen we u op de hoogte van de stand van zaken van de uitvoering van de Roadmap Circulair Drenthe 2050. Een overzicht van activiteiten en projecten die direct, dan wel indirect door ons in gang zijn gezet.

## **Circulair Ondernemen Externe activiteiten**

In de begrotingsdoelstellingen wordt met nadruk het doel voor het faciliteren en stimuleren van concrete projecten door het bedrijfsleven en organisaties, samenwerken met andere overheden en partners benoemd. Deze ambities en doelstellingen komen overeen met die van de Roadmap Circulaire Economie: het versnellen van de transitie naar een circulaire economie in Drenthe. Bij de strategie in de Roadmap staat centraal dat het bedrijfsleven en partijen in de markt dit oppakken. Zij kunnen zorgen voor de verandering in de maatschappij en de provincie

biedt hieraan ondersteuning. produceren, consumeren en verwerken van grondstoffen en materialen heeft een grote impact op de uitstoot, dus de circulaire economie speelt ook hier een centrale rol.

BEDRIJFSLEVEN EN PARTIJEN IN DE MARKT KUNNEN  
ZORGEN VOOR DE VERANDERING IN DE MAATSCHAPPIJ  
EN DE PROVINCIE BIEDT HIERAAN ONDERSTEUNING.

Een cruciale stap in de transitie is daarom de ontwikkeling van het Drentse bedrijfsleven. Deze groep is verantwoordelijk voor het produceren en verwerken van goederen en materialen. Op dit moment is het vaak nog onrendabel voor ondernemingen om te investeren in circulaire innovaties. Het is daarom belangrijk dat de provincie een rol pakt in het stimuleren en faciliteren in deze ontwikkeling. Op die manier krijgen koplopers de kans te groeien en zorgt het voor een spillover effect naar de rest van de Drentse economie. Aan de andere kant zijn er al vele bedrijven die deze stappen weten te maken en het is de taak van de provincie om deze groep te laten groeien.



# VOORBEELD FUNCTIE



De provincie heeft zich daarom ingezet om zo veel mogelijk concrete projecten te ondersteunen. Dit heeft geleid tot een aantal aansprekende circulaire initiatieven.

### *Platform Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie*

Vanuit het bedrijfsleven en maatschappij is er behoefte naar ondersteuning bij innovatieprojecten en circulaire vraagstukken bij ondernemingen en organisaties. Hiervoor is het platform Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (NICE) opgericht. Sinds 2017 staat NICE voor het versnellen van de transitie naar een circulaire economie in Drenthe. Als onderdeel van het monitoren van de voortgang van NICE wordt momenteel een externe evaluatie uitgevoerd over het eerste jaar. Deze evaluatie ontvangt u in het eerste kwartaal van 2021.

### **Voorbeeldfunctie Interne activiteiten**

Zoals benoemd in de Economische Koers, geven we als provincie het goede voorbeeld. Op die manier dragen we de boodschap voor het belang van de transitie naar een circulaire economie sterker naar buiten. Zo heeft de provincie met haar eigen inkoopkracht en werkzaamheden een sterke stimulerende rol als launching customer. Dit vertaalt zich in een verandering van het inkoop en aanbestedingsbeleid. In de Roadmap staat de doelstelling dat 100% van de provincie uitvragen in 2023 circulair is. Dit betekent concreet dat bij 100% van de aanbestedingen, een circulair criterium in de uitvraag is meegenomen.

Circulair inkopen en aanbesteden vraagt om een andere manier van uitvoeren en zorgt voor meer onzekerheid tijdens de voorbereiding en uitvoering. Bij circulaire aanvragen wordt namelijk de concrete invulling meer opengelaten zodat de markt met duurzame oplossingen kan komen. Dit botste in het verleden regelmatig met andere doelstellingen van provinciale taken, zoals middelen en planning. Desondanks wist de provincie de afgelopen periode meerdere pilots te draaien om ervaring op te doen en te kijken hoe circulaire aanbestedingen een andere aanpak vragen. Met name in de Grondweg- en Waterbouw (GWW) zijn hier positieve ontwikkelingen. Daarnaast zijn inmiddels de eerste stappen gemaakt om een structurele verandering binnen het uitvoeren van beleid teweeg te brengen. Deze structurele verandering is een langdurig proces, waarbij de provincie kijkt naar verschillende aspecten van het beleid. In de bijlage vindt u voorbeelden van de trajecten die bijdragen aan deze transitie.



# SAMEN WERKING



# Samenwerking

De uitdagingen voor de transitie vragen de gezamenlijke inzet van verschillende lagen in de samenleving. Daarom zoekt de provincie actief de samenwerking met andere intrinsiek gemotiveerde partijen op. De samenwerking met bedrijven is eerder besproken. NICE pakt een rol in Drenthe om kennisinstellingen en hun studenten te betrekken in de transitie naar een circulaire economie.

De samenwerking van de provincie met andere overheidsinstellingen verder toegelicht:

## *Noord-Nederland*

De transitie naar een circulaire economie is ook een regionale opgave. Daarom werkt de provincie Drenthe op dit gebied nauw samen met de provincies Groningen en Fryslân. Het onderzoek in 2017 naar de grondstofstromen in het Noorden was het startpunt van deze samenwerking. Uit deze analyse kwamen enkele sleutelsectoren naar voren die kansen boden in de transitie. Op deze sectoren is een aantal aanjagers gezet die de taak hadden om projecten van de grond te krijgen. De resultaten hiervan zijn uiteenlopend. Het resultaat is dat de provincies zich gezamenlijk op een aantal Icoonprojecten inzetten. Deze tonen aan het bedrijfsleven en de maatschappij dat het Noorden zich sterk inzet voor de transitie naar een circulaire economie.

DE UITDAGINGEN VOOR DE TRANSITIE VRAGEN DE  
GEZAMENLIJKE INZET VAN VERSCHILLENDE LAGEN IN  
DE SAMENLEVING.

## *Drentse gemeenten*

In de Roadmap Circulaire Economie is ook de ambitie uitgesproken om samen met de Drentse gemeenten projecten en initiatieven op lokaal niveau een rol te pakken. Het is echter nog niet gelukt om deze samenwerking op te zetten. Vaak ontbreekt het bij de gemeenten aan middelen en/of tijd en ligt de prioriteit op dit moment meer op het terugdringen van het energiegebruik en directe CO<sub>2</sub>-uitstoot. Er wordt gezocht naar een nieuwe aanpak om deze samenwerking alsnog op te pakken.



# SAMEN WERKING



## DRENTHE WOONT CIRCULAIR

Met het project Drenthe woont circulair zetten de 8 Drentse wooncorporaties zich samen in op het gebied van circulair bouwen in de provincie. Met onze gezamenlijke aanpak bundelen we kennis, kunde en ervaring op het gebied van circulair bouwen en zetten die in voor het bouwen van concrete nieuwbouw projecten.

We willen daarbij onszelf, maar ook de marktpartijen, onderwijsinstellingen en kennisinstututen uitdagen om mee te denken en mee te doen in de ontwerpteams en gezamenlijk te werken aan circulaire en innovatieve oplossingen.

actium

Domesta



lefier



J. Boekholt

De brancheorganisaties Bouwend Nederland, Uneto-VNI Noord en BNA zullen de lokaal deelnemende bedrijven in de ontwerpteams actief ondersteunen, adviseren en begeleiden met de nieuwste kennis en innovaties op het gebied van circulaire- en CO2 neutrale woningen.



UNETO VNI

BNA

W. Jansen

Het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie, (NICE) werkt structureel mee als kennispartner op het vlak van circulaire economie en circulaire bouw. Zij organiseren een regionale leergemeenschap in samenwerking met de bij NICE betrokken kennisinstellingen. Daarnaast nemen studenten deel aan ontwerpteams.

NICE

De provincie Drenthe ondersteunt dit initiatief van harte en zet actief haar kennis en netwerk in voor dit project. Met dit project geven we een impuls aan de circulaire economie.

Drenthe, 5 oktober



### *Rijk*

Het Drentse beleid richt zich vooral op regionale initiatieven en samenwerkingen die niet direct in verbinding staan met het nationale beleid. Op dit moment wordt een lobbytraject opgezet om het Rijk financiële ondersteuning te vragen voor de volgende fase van Drenthe Woont Circulair, omdat dit juist een dergelijk grootschalig en innovatief project is dat een landelijke impact kan hebben. Het eerste resultaat is behaald doordat staatssecretaris Van Veldhoven het Drenthe Woont Circulair heeft besproken tijdens het debat circulaire economie en het belang van het project heeft benadrukt. Op dit moment onderzoekt de staatssecretaris of het Rijk ondersteuning kan bieden aan innovaties in de Drentse proeftuin. We verwachten de komende maanden meer duidelijkheid over de uitkomsten van de lobby.

### *Europese Unie*

Begin 2020 presenteerde de Europese Commissie in Brussel de Green Deal en het nieuwe Actieplan Circulaire Economie. Gedeputeerde Tjisse Stelpstra is rapporteur van dit Actieplan namens de Comité van de Regio's. Het moet nog blijken op welke wijze deze agenda's invloed gaan hebben op het regionale beleid van Drenthe. Feit is wel dat hier meer middelen vrij zullen komen voor de transitie. Deze ontwikkelingen worden nauw in de gaten gehouden met als doel te kijken hoe Drenthe hier op kan aanhaken.

### **Tot slot**

Er zijn binnen het provinciale beleid nog onbenoemde onderwerpen die de circulaire economie ook raken. Denk aan het de groene chemie cluster, de energietransitie of ruimtelijke ordening. In dit document is bewust voor de lijnen uit de Roadmap Circulaire Economie gekozen om een afbakening te vormen binnen het onderwerp. Mocht in de toekomst blijken dat deze onbenoemde onderwerpen onderdeel kunnen zijn van de circulaire uitvoeringen, dan worden deze alsnog meegenomen. De wereld van circulaire economie blijft zich voortdurend ontwikkelen en de provincie zet zich daarom constant in om deze kansen te benutten.

# CIRCULAIR ONDERNEMEN





In dit stuk vindt u de meest aansprekende projecten die per onderdeel van belang zijn. Deze lijst is niet uitputtend. Naast deze initiatieven zijn er meer lopende en afgeronde projecten waar de provincie Drenthe en/of NICE bij betrokken is (geweest). Bovendien zijn er in de provincie meerdere vooruitstrevende circulaire bedrijven die hier niet worden genoemd. De projectenlijst is met name bedoeld om een beeld te creëren van de uiteenlopende ontwikkelingen in Drenthe en Noord-Nederland.

## Circulair Ondernemen Externe activiteiten

### Drenthe Woont Circulair

Drenthe Woont Circulair is een initiatief van de 8 Drentse woningcorporaties. Bij dit project fungeert Drenthe als proeftuin voor het experimenteren bij het circulair slopen en bouwen van ongeveer 120 sociale huurwoningen, verdeeld over 6 projecten van 6 van de 8 woningcorporaties. Deze projecten bestaan uit verschillende consortia van bedrijven. De provincie heeft in de beginfase een aanjaagbudget beschikbaar gesteld. Drenthe Woont Circulair zorgt in samenwerking met NICE voor een grootschalige circulaire kennisontwikkeling onder de partners en Drenthe. De ontwikkelde innovatieve technieken zijn in de toekomst weer toe te passen bij nieuwe bouwprojecten.

### Volta 2020

Het Alfa College in Hoogeveen revitaliseert haar gebouw op circulaire wijze. Het gebouw ondergaat een grootschalige verbouwing waar zoveel mogelijke circulaire bouwprincipes werden toegepast. De studenten van NICE hebben hier op verschillende manieren aan bijgedragen. Met dit project toont de school en het Drentse bouwbedrijf Hunebouw dat met slimme oplossingen hergebruik van materialen in gebouwen goed mogelijk is. En door de studenten te betrekken, wordt ook de volgende generatie zich bewust van de circulaire mogelijkheden.

### Materialenhub Stadterij Bork Groep

Bork Groep in Hoogeveen heeft een circulaire materialenhub opgericht. In deze marktplaats kunnen gebruikte bouwmaterialen uit gesloopte panden hergebruikt worden bij de bouw van nieuwe gebouwen. Een goed voorbeeld van het sluiten van lokale kringlopen, waar regionale ondernemers van profiteren. De beschikbaarheid van dergelijke materialen stimuleert andere bouwbedrijven om met oplossingen te komen en om deze toe te passen. De marktplaats is opgezet met behulp van provinciale aanjagers en NICE-studenten.

# CIRCULAIR ONDERNEMEN

NIEUWBOUW 15  
CIRCULAIRE WOONHUIZEN  
BREEKLANDEN MEPEL

provincie Drenthe

OPDRACHTGEVER:	ROODBLOND B.V.	STAPHORST
ARCHITECT:	B+O ARCHITECTUUR EN INTERIEUR B.V.	MEPEL
CONSTRUCTEUR:	DANTUMA-WEGKAMP B.V.	MEPEL
AANNEMER:	AANNEMERSBEDRIJF HENK TROOST	ROUVEEN
INSTALLATEUR:	BRAKKE TECHNIEK	ROUVEEN
ADVIES:	NOORDELIJK INNOVATIELAB CIRCULAIRE ECONOMIE	MEPEL





### **Meppel Bouwt Circulair**

In Meppel zijn 15 circulaire sociale huurwoningen gebouwd. De provincie heeft een bijdrage geleverd om nieuwe circulaire bouwtechnieken toe te kunnen passen en te experimenteren met innovatieve oplossingen. Op deze manier wordt nieuwe kennis en kunde ontwikkelt in Drenthe. Bij de bouw werden mbo- en hbo-studenten van NICE betrokken om bij de deelnemende bouwbedrijven stage te lopen.

### **Suikeragenda**

De Suikeragenda brengt het ontwikkelpotentieel van suiker als grondstof in Noord-Nederland in kaart. Dit is namelijk een kansrijk middel om fossiele grondstoffen te vervangen. Als kort-cyclische grondstof heeft het een kleinere impact op het milieu en biedt het Drenthe grote potentie om de positie te versterken als producent van biobased chemicaliën.

### **CuRe Technology**

CuRe Technology is een baanbrekende innovatie in polyester recycling. Met hulp van de provincie hebben de organisaties Cumapol, DSM-NIaga, Morssinkhof, DuFor en NHL Stenden een pilotfabriek opgericht in Emmen. Hier wordt geëxperimenteerd om met weinig energie elke soort en kleur polyester om te zetten tot herbruikbare pallets voor gebruik in nieuwe producten. Daarmee wordt de polyester kringloop gesloten.

DE PROVINCIE HEEFT EEN BIJDRAGE GELEVERD OM NIEUWE  
CIRCULAIRE BOUWTECHNIEKEN TOE TE KUNNEN PASSEN EN  
TE EXPERIMENTEREN MET INNOVATIEVE OPLOSSINGEN.

### **Port of Zwolle: Circulaire Havenhub**

NICE werkt samen met de gemeenten Zwolle, Meppel en Kampen aan de Port of Zwolle. Het doel is de ontwikkeling van een logistieke hub die als grondstoffenknoppunt waarde toevoegt aan reststromen. Dit moet bijdragen aan de innovatieve circulaire bedrijfsontwikkeling: een upcyclehub voor stad en regio. Het resultaat wordt een verbeterd vestigingsklimaat en economische structuurversterking van Zuidwest-Drenthe.

### **Het Koploperproject**

Het Koploperproject richt zich op een duurzame versterking van de regionale economie. Door ondernemers te ondersteunen in de ontwikkeling van kennis en duurzaam innoveren en beter in te spelen op de transitie naar een klimaat neutrale en circulaire economie. De provincie stimuleert Drentse ondernemers deel te nemen aan dit programma door middel van financiële ondersteuning. Daarmee draagt het ook bij aan de individuele ontwikkeling van bedrijven.

# VOORBEELD FUNCTIE





## Voorbeeldfunctie Interne activiteiten

### MVI Pilot: Deklaagvervanging N376 bij Schoonoord

Bij de deklaagvervanging van de N376 zijn de Omgevingswijzer en het Ambitieweb toegepast om tot duurzame oplossingen te komen voor de vernieuwing. Het werk werd gegund op basis van milieukostenindicatoren, waardoor duurzaam afvalt een voordeel opleverde. De opdrachtnemer heeft 50% hergebruikt asfaltgranulaat in de deklaag toegepast en levert een materialenpaspoort van het werk aan, wat toekomstig hergebruik mogelijk maakt. Door een dergelijke gunning tonen we aan dat het voor een bedrijf waard is om te investeren in duurzame technieken.

### MVI Pilot: Vervanging duiker Grootte Diep

Bij dit project zijn ook de Omgevingswijzer en het Ambitieweb toegepast, werkwijzen die voortkomen uit de handreiking Duurzaam GWW, uitwerking van de GreenDeal 2.0. Deze zijn ingezet om wensen van interne en externe stakeholders mee te nemen in de projectrealisatie.

### N34 Odoorn

Bij de bouw van de fietsbrug bij Poolshoogte is gebruik gemaakt van tropisch hardhout dat bij de sloop van een waterbouwkundig werk is vrijgekomen.

### Het Regionale Mobiliteitsplan

Binnen de sector mobiliteit wordt het Regionale Mobiliteitsplan (RMP) opgesteld. Dit is een instrument om op regionaal schaalniveau toekomstbestendige bereikbaarheidsoplossingen te realiseren, die bijdragen aan de transitie naar een duurzaam en zorgeloos mobiliteitsstelsel. In het RMP worden dezelfde doelen nagestreefd als in het Klimaatakkoord en in het plan zijn doelstellingen over materiaal- en grondstofgebruik in ons beleid vastgelegd. Dit betekent dat na implementatie de nadruk meer op duurzaamheid komt te liggen.

### Klimaatverbond: Wegbereiders CO2 beprijzing

Vanuit IPO-verband is het Klimaatverbond onderzoek Wegbereiders CO2-beprijzing gestart. Bij dit onderzoek wordt onderzocht op welke wijze het beprijzen van CO2 tijdens de uitvoering van infrastructurele GWW-projecten kan bijdragen aan het structureel verduurzamen van het interne inkoop- en aanbestedingsbeleid. Drenthe werkt in dit traject samen met de provincies Groningen en Fryslân. De provincie kijkt hier samen met een onderzoeksbureau naar de afgeronde delen van de verdubbeling van de N34 en de fietsroute Assen-Groningen. Aan de hand van deze projecten wordt bepaald welke veranderingen in het beleid nodig zijn en hoe dit kan worden toegepast.





# ICOON PROJECTEN



## Samenwerkingen

### Icoonproject: Het Schone Noorden

Het icoonproject Het Schone Noorden is een initiatief om het Noorden op het gebied van circulaire grondstoffen Europees op de kaart te zetten. Het biedt een unieke kans om gebruik te maken van het noordelijke ecosysteem van de kunststofclusters in Emmen, Delfzijl/ Het Hogeland en Heerenveen in samenhang en aangevuld met de sterktes van buiten de regio. De basis is een intensieve, structurele samenwerking waarbij provinciale en gemeentelijke overheden, kennisinstellingen en bedrijven gezamenlijk investeren en groeien. De kern wordt gevormd door een projectportfolio, waar bedrijven en kennisinstellingen direct mee aan de slag gaan. Dit vergroot de economische concurrentiepositie van het Noorden in zijn geheel.

### Icoonproject: Circulaire Regeling VIA

Om circulaire ontwikkeling onder het noordelijke bedrijfsleven te stimuleren, is in samenwerking met SNN de communicatiecampagne 'Op Weg Naar een 100% Circulair Noord-Nederland' gestart. Het doel was om ondernemers actief te informeren over de mogelijkheden van de subsidieregeling VIA voor circulaire activiteiten. Met deze regeling komt de provincie bedrijven tegemoet, die te maken hebben met een onrendabele top bij een duurzame ontwikkeling. Het is een initiële ondersteuning die veel bijdraagt op de lange termijn.

### Icoonproject Circulaire Inkoop en Aanbesteding

Bij de noordelijke provincies is de ambitie uitgesproken om op Noord-Nederlands schaalniveau samen te werken bij inkoop en aanbesteding. Voor de verkenning en uitwerking is een bureau aangenomen. Door een gezamenlijk ambitie uit te spreken toont het Noorden aan het bedrijfsleven dat in de toekomst circulaire bedrijfsvoering steeds belangrijker wordt om kans te maken op overheidsopdrachten. Duurzame ontwikkeling is dus noodzakelijk.

### Icoonproject: Noorden Woont Circulair

Het Drentse project Drenthe Woont Circulair krijgt een vervolg doordat deze uitgebreid wordt op noordelijke niveau. NICE en Vereniging Circulair Friesland worden ingeschakeld om de eerste inventarisatie te doen van mogelijkheden in het Noorden. Het starten van het Drentse traject had een aanlooptijd van meer dan een jaar voordat het daadwerkelijk van start kon, dus de verwachting is dat hier ook nog een voorbereidingstijd van een jaar nodig is. Desondanks biedt de schaal van de regio veel potentie voor het hergebruik van enorme volumes materialen en grondstoffen.

### Icoonproject: Landbouw

Er wordt op dit moment gekeken om ook op het thema landbouw een icoonproject op te zetten. Binnen het onderwerp is er een overlap met circulariteit als het gaat om omgaan met grondstoffen en het sluiten van

# AAN JAGERS





kringlopen. Dit bevindt zich in de voorbereidingsfase. Er zijn enkele onderwerpen die perspectief bieden en waarvoor een verdere verkenning voor noodzakelijk is. Denk aan de Suikeragenda, Eiwittransitie, en het verwaarden van reststromen.

### **Aanjagers sector Bouw**

NICE en Vereniging Circulair Friesland hebben vanuit het aanjager schap 'Bouw' een Noord-Nederlandse inventarisatie en toegankelijke database gemaakt met toekomstige sloop- en bouwontwikkelingen. Met deze inventarisatie zijn kansen geïdentificeerd waar koplopers uit de regio gebruik van kunnen maken. Dit overzicht is gepresenteerd aan spelers in de bouwketen tijdens het innovatietraject 'Circulair Slopen'. Het initiatief Materialenhub Stadterij Bork Groep is hier uit voortgekomen.

### **Aanjagers sector Kunststoffen**

Aanjagers van de sector Kunststoffen hebben met meer dan 40 partijen uit het bedrijfsleven gesproken en/of bezocht. Hiermee is het noordelijke ecosysteem voor kunststoffen in beeld gebracht. Dit heeft een 'Transitie DOE' agenda kunststoffen opgeleverd waar een perspectief voor circulaire plastic is uiteengezet. Ook heeft het de projecten 'Save Plastics' en 'Wad Afval?!' voortgebracht.

### **Aanjagers sector Chemie**

Vanuit het aanjager schap 'Chemie' is ingezet op de thema's rubber, verf, coatings & inkten en lijmen & bindmiddelen. Met meer dan 40 partijen uit het bedrijfsleven is een vijftal rondetafelgesprekken gehouden om het gezamenlijke belang te bespreken. Hieruit zijn vijf projectlijnen en bijbehorende consortia gevormd. Onder andere het Noord-Nederlands Consortium Circulaire Verven, Coatings en Inkten waar meerdere ontwikkellijnen rond afval en grondstoffen lopen.

*Dit is een uitgave van de provincie Drenthe. | Assen, 2021*

*Fotografie granulaat Theo Berends*